

PRINS HENRIK PRISEN 2024

Juryens tale

Af Louise Mønster

Indstillingstalen blev afholdt i forbindelse med Hendes Majestæt Dronning Margrethes overrækkelse af Prins Henrik Prisen 2024 til Ursula Andkjær Olsen. Prisen uddeles som et uansøgt hæderslegat til en aktuell, fremragende dansk digter og som en anerkendelse af dennes samlede kunstneriske virke. Prisen består af 300.000 kr., der er sponsoreret af AVK Holding, samt en statuette af Prins Henriks skulptur "Fabeldyr". Prisen uddeles i et samarbejde mellem Danske Skønlitterære Forfattere og Dansk Forfatterforening.

Prisoverrækkelsen fandt sted 11. juni 2024 i Universitetsbiblioteket i Fiolstræde. Prismodtageren blev udpeget af en uafhængig jury bestående af lektor Louise Mønster fra Aalborg Universitet og digterne Marianne Larsen og Martin Glaz Serup. Louise Mønster, der var forperson for juryen, har skrevet talen med afsæt i juryens fælles drøftelser af forfatterskabet.

Tale

Prins Henrik Prisen er en pris til hyldest af den dansksprogede poesi og dens fremragende digtere. I 2024 tilfalder den Ursula Andkjær Olsen, som modtager prisen for sit originale forfatterskab, der har bidraget afgørende til udvidelsen af poesiens udtryksformer i Danmark. I det følgende vil jeg på vegne af den samlede jury – Marianne Larsen, Martin Glaz Serup og mig selv, Louise Mønster – motivere valget af Ursula Andkjær Olsen som årets prismodtager.

Poesi er til alle tider blevet betragtet som den af de litterære genrer, der har den tætteste forbindelse til kunstarterne musik og billedkunst. Ordet *lyrik* har rødder i det græske ord *lyra*, hvilket henviser til, at digte oprindeligt blev fremført til musik fra et strengeinstrument, og allerede den romerske digter Horats understregede sammenhængen mellem poesi og malerkunst. I poesi er ikke alene tanken, men også de sprogligt-musikalske og billedmæssige aspekter af stor betydning. Digtet taler på én gang til vores intellekt, følelser og krop; det er både ord, lyd og billeder. Det gælder for al poesi, og dog er der nogle forfattere, hos hvem det træder frem som en særlig pointe. En sådan forfatter er Ursula Andkjær Olsen.

Ursula Andkjær Olsens digtning er ikke blot i almindelig forstand orienteret mod, men snarere gennemstrømmet af filosofi, musik og billedkunst. Det er tydeligt lige fra debutværket *Lulus sange og taler* fra 2000, hvor der omtales et ønske om en skrift, som er "lige så polyfon som musik", og der henvises til filosofen Ludwig Wittgenstein, komponisten Arnold Schönberg, maleren Edvard Munch og forfatteren Gertrude Stein – for blot at nævne nogle få af bogens mange referencer. Ursula Andkjær Olsens tekster afgrænser sig kun sjældent som enkeltstående digte. Derimod anvender hun lyriske storformer, hvor refleksioner og temaer udfoldes over længere forløb og på måder, der minder om musikalske kompositioner. Værkerne er ofte præget af flerstemmighed: De skriver videre på og omgør velkendte talemåder; de blander hverdagssprogets humor og satire med reklamesprogets glimmer.

Tilsvarende kommer værkernes affinitet til billedkunsten til udtryk, idet mange af teksterne benytter hele papirsidens flade og arbejder med forskellige former for opsætning og typografi, ligesom Ursula Andkjær Olsen har udgivet flere grafiske digtbøger. Blandt disse er *Have og helvede* fra 2010, der er lavet sammen med Julie Andkjær Olsen, og hvor langdigtets tre spor komplementeres af broderi, tegning og kollage, samt *Vi rus salve* fra 2016, hvor Ursula Andkjær Olsen og Stense Andrea Lind-Valdan har

skabt en flerdimensionel samtale om skrift og krop. Også værkerne fra 2022, *Soltegninger* med fotografier af Lene Adler Petersen og *UNG SOM BLY / CIRKELBRYDER* med billeder og installationer af Sophia Kalkau, er tværæstetiske samarbejder.

Når man i de seneste år har set en større rummelighed i poesien, er det således en udvidelse af lyrikkens felt, som Ursula Andkjær Olsen har været med til at bane vejen for. Hun bevæger sig imellem genrer, kunstarter og medier, og ud over at hendes digte optræder i bøger, kan de også opleves som håndskrevne tekster på vægge, som digital poesi og lydinstallationer. Hertil kommer, at hun er en dygtig performer med en genkendelig stemme og en distinkt stil. Forfatterskabet vidner med andre ord om en eksperimentel og ekspansiv tilgang til den poetiske genre, og værkerne har da heller ikke kun lyriske, men tillige episke og dramatiske træk. Herunder er flere af digtsamlingerne så tykke, at de for en ydre betragtning kan forveksles med romaner, ligesom hendes til dato eneste roman, *Krisehæfterne – Pandora Blue Box. Atlantis-syndromet* fra 2017, i al sin monumentalitet minder om poesi.

Ursula Andkjær Olsens æstetik er i positiv forstand forslugen. På den ene side rækker den tilbage til mytologiske figurer som Salomé og Pandora, på den anden peger den frem – især i *Udgående fartøj* fra 2015 – mod science fiction. Værkerne er ordrige, og gennem en processuel og dialogisk form, der er præget af fremsigelser og modsigelser, gentagelser og forskydninger, skaber de rum for refleksion over mennesket og dets forhold til verden. I den afsluttende tekst i *Atlas over huller i verden* fra 2003 lyder det:

Hvad er det, du har imod mig? At jeg ikke har valgt side? Mellem undertroisk og oversøisk, mellem muslingeskaller og grankogler, mellem fantasie og angst, mellem harmoni og disharmoni. At jeg både er optimist og pessimist, at jeg hverken er misantrop eller filantrop, at jeg kan lide både katte og hunde eller nogen af dem? At jeg hverken foretrækker forestillingen frem for opfyldelsen eller opfyldel-

sen frem for forestillingen? At jeg tror, jeg kan få både i pose og i sæk og blæse med mel i munden? Ja, den var værre, den var virkelig værre, men gør det noget, hvis jeg alligevel ikke kan? (s. 133)

Dette i høj grad inklusive forhold til digtningen afspejles også på det tematiske plan. Ligeledes her handler det om at gennembryde de etablerede strukturer og ”vokse uden om enhver forhindring”. Hos Ursula Andkjær Olsen er der intet, der er for stort, og intet, der er for småt til at få plads i digtets rum. Kærlighed og kapitalisme, indre og ydre økonomier, psykiske og politiske landskaber, det abstrakte og det sanselige, sandheder og løgn, vrede og sorg, ringbrynje og hårnnet, gaver og gæld – det hele bringes ind. Ursula Andkjær Olsen dyrker det modsætningsfyldtes samhörighed, og hendes digtning er i eminent grad flersidig og engageret. Den vender sig på én gang indad mod mennesket og ud mod verden, og især interesserer den sig for forbindelseslinjer, netværk og relationer imellem disse. Det ses eksempelvis i titlen på hendes tredje digtsamling, *Ægteskabet mellem vejen og udvejen* (2005), og med egne ord har hun da også en ambition om at skrive om ALT, hvilket er en såvel inkluderende som radikal fordring. Ursula Andkjær Olsens poesi er universalistisk, ikke på romantikkens men på den moderne verdens præmisser. Den holder sig ikke tilbage, men kaster sig ud i, indoptager, kontemplerer og harcelerer over den kaotiske og komplekse virkelighed.

Foruden at have spillet en central rolle for udvidelsen af samtidspoesiens æstetisk-formelle rammer er Ursula Andkjær Olsen gået forrest og har været dagsordenssættende i kraft af de emner, hun har bragt op. Det gælder ikke mindst diskussionen af forestillinger om køn, kvinder og krop. Allerede tidligt i forfatterskabet ses et feministisk engagement, og i *Have og helvede* præsenteres vi for fragmenter af en alternativ moderskabsfortælling og et korrektiv til forestillingen om det harmoniske, symbiotiske og lyksalige forhold mellem mor og barn. Ursula Andkjær Olsen skriver ikke kun legende og sprudlende, men også

vredt og aggressivt i et forsvar for de grimme følelsers ret og i troen på vredens forvandlingskraft. Dette spor føres videre i *Det 3. årtusindets hjerte* fra 2012, hvor tematikken om moderskab udfoldes yderligere. Vi kommer omkring både abort, graviditet og amning, og ligeledes her er det gennemgående, at de intime relationer er forbundet med den større samfundsmæssige orden. Seksuelle, følelsesmæssige og økonomiske begærrelationer vikler sig ind og ud af hinanden, og i en bestræbelse på at vise alle de indlejringer, der præger forholdet mellem den enkelte og helheden, indoptager digtsamlingen den gamle folkesang "Langt ud' i Skoven laa et lille Bjerg". I en af bogens variationer over sangen lyder det: "Du var i mig./ Jeg var i huset./ Huset var ved søen./ Søen var i byen./ Byen var i / i verden" (s. 96).

Lignende refleksioner finder vi i *Mit smykkeskrin* fra 2020, hvor navlestrengen omtales som "den første økonomiske kanal" (s. 22), og "betalingsvejene/ betydningsvejene/ kærlighedsvejene" (s. 59) følger umiddelbart efter hinanden. Endvidere trænger et nyt perspektiv i beskrivelsen af kvinden sig på, nemlig kvinden i "overgangen fra frugtbar til ikke-frugtbar/ fra fuldmåne til nymåne" (s. 170). I flere af Ursula Andkjær Olsens senere værker tematiseres overgangsalderen, og der skildres en labil tilstand med smalle, porøse vægge i mere end én forstand. Livmoderen mister sin funktion og står tilbage som et tomt smykkeskrin, en muslingeskal uden perler. Kroppen fremstilles som uregerlig, og svedeture driver ikke alene bevidstheden på flugt men danner også guirlander langs tindingerne og svedkæder fra nakken og ned mellem brysterne. Kvindens identitet og værdi er under forandring, og det lyriske jeg tænker på at pynte sig – ikke med lånte fjer men "med lånt blod". Også de senere værker leger med sprog og talemåder, men til forskel fra de tidlige bøgeres ekstremt energifyldte, dialektisk sprudlende talestrømme er udtrykket mere afdæmpet, mere samlet og til dels mere sårbart og sorgfuldt. Samtidig med at der er et genkendeligt vandmærke, som forbinder alle teksterne i forfatterskabet, præges de af de forskellige

oplevelser og erfaringer, der kommer til, når man hvirvles rundt i livets strøm.

Igennem et kvart århundrede har Ursula Andkjær Olsen markeret sig som en af den danske litteraturs mest fremtrædende forfattere. Hun er en digter med et ganske særligt talent, der kommer til udtryk i en filosofisk, flerstemmig og udforskende poetisk praksis. En praksis, der på afgørende vis har været med til at udvide poesiens rum, og som insisterer på at holde det åbent. I Ursula Andkjær Olsens værker rækker skriften ud over sig selv og forbinder sig med andre kunstneriske udtryksformer såvel som med den verden, vi er en del af.

Det er med stor glæde, at jeg nu vil bede Hendes Majestæt Dronning Margrethe om at overrække Prins Henrik Prisen 2024 til Ursula Andkjær Olsen.